

Makalenin dergiye geliş tarihi: 09.05.2019

1. Hakem rapor tarihi: 08.07.2019

2. Hakem rapor tarihi: 24.07.2019

Makalenin yayına kabul tarihi: 01.08.2019

KUR'AN'DA PEYGAMBER BEDDUALARI

Fatih TOK (*)

Öz

Bu makalede, Kur'an-ı Kerim'de zikredilen peygamber bedduaları incelenmeye çalışıldı. Bu bağlamda öncelikle hangi peygamberlerin beddua ettiklerini tespit edilerek, insanlara rahmet olarak gönderilen elçileri buna götüren sebepler incelendi. Yine peygamberlerin, kimler için ve hangi aşamalarda böyle bir yola başvurdukları ele alındı. Öte yandan insanlar için "güzel örnek" konumunda olan peygamberlerin bu tavırlarının, kendilerine tabi olanlar için ne anlam ifade ettiğine değinildi. Görünen o ki, bir beşer olan peygamberler zaman zaman inkârcular için beddua etmek durumunda kalmışlardır. Ancak onların beddualarının, bir intikam duygusundan ziyade dinî hassasiyetlerden kaynaklandığı ve sadece inkârcı zalimlere yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Peygamber, Beddua, Helak.

Curses of the Prophets in the Qur'an

Abstract

In this article, I tried to analyze the curses of the Prophets which were mentioned in the Qur'an. In this regard, I firstly identified which Prophets had cursed and examined the reasons why the Messengers had done so while they had been sent to humanity as mercy. Then, I discussed in which context and against whom the Prophets had resorted to this kind of manner. On the other hand, I touched upon what the aforementioned manners of the Prophets who were perfect examples for people meant for their followers. Apparently, the prophets, who were human beings, had to curse the disbelievers from time to time. However, it is understood that their curse is due to religious sensitivities rather than a sense of revenge and is directed only to the unbelievers.

Keywords: Commentary, Qur'an, Prophet, Cursing, Perished.

*) Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim Dalı
(e-posta: fatihtok25@gmail.com). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4881-5455>

Giriş

Allah'ın mesajlarını insanlara iletmek üzere gönderilen peygamberler, gece gündüz, gizli açık, sürekli olarak insanları tevhide davet etmişlerdir. Elçiler bir yandan söz konusu vazifelerini icra ederken bir yandan da başarılı olabilmek için Allah'a dua etmiştir. Öte yandan peygamberler dualarında Allah'tan, başta kendi ümmetleri olmak üzere tüm inanlar, anne-babaları, kendileri ve zürriyetleri için af, mağfiret ve ihsan talebinde bulunmuşlardır ki, Kur'an-ı Kerim bu dualardan bir kısmını bizlere haber vermektedir.¹

Semavî dinlerin tarihi seyri incelendiğinde çoğu peygamberin, uzun süren tebliğ faaliyetlerine rağmen yine de muhataplarının inkâr, yalanlama, alay, iftira, hakaret ve işkencelerine maruz kaldıkları görülmektedir. Peygamberler de her insan gibi duygu, düşünce ve hisler taşıdıkları için yeri gelmiş onların da sabırları tükenmiş ve zaman zaman Allah'a niyazda bulunarak inkârcı kavimleri hakkında artık bir hüküm vermesini istemişlerdir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim, kimi peygamberlerin inkârcı muhatapları için yaptıkları bazı beddualara yer vermektedir.

Beddua kavramı Farsça “kötü” anlamındaki “bed” ile Arapça “dileme, isteme, nida” gibi anlamlara gelen “dua” kelimelerinden meydana gelen bileşik bir isimdir.² İnsanların zaman zaman öfke sonucu yöneldiği beddua, muhatapı için kötü bir dilekte ve niyazda bulunmayı ifade etmektedir. Peygamberlerin bedduaları ise, daha çok inkârcı kavimlerin kötü akıbeti yani helaki anlamına gelmektedir.

Bu araştırmada, Kur'an-ı Kerim'in bizlere aktardığı peygamber bedduaları tahlil edilmeye çalışılacaktır. Netice itibarıyla insanlara rahmet olarak gönderilen peygamberlerin ne tür yaşanmışlıklar sonucunda beddua edecek duruma geldikleri ve onları böyle bir duruma hangi şart ve sebeplerin sürüklediği araştırılacaktır. Öte yandan insanlar için üsve-i hasene (güzel örnek) olan peygamberlerin söz konusu tavırlarının ne anlama geldiği ya da onlara iman edenler tarafından nasıl okunması, anlaşılması gerektiği üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede benzer durumlarla karşı karşıya kalan müminlerin tutum ve davranışlarının neler olması gerektiğine dair birtakım tespitler yapılmaya çalışılacaktır.

Peygamberlerin beddualarının incelenmesine geçmeden önce, elçilerin misyonlarına dair bilgiler vermek istiyoruz. Zira onların bedduaları değerlendirilirken, elçilik görevlerinin gerektirdiği hususların da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

1) 2/Bakara/128-129; 3/Âl-i İmrân/38; 7/A'râf/151; 14/İbrahim/40-41; 17/İsrâ/80; 20/Tâhâ/25-35; 21/Enbiyâ/89; 23/Mü'minân/118; 26/Şuarâ/169; 27/Neml/19; 38/Sâd/35; 71/Nuh/28.

2) Mustafa Çağrırcı, “Beddua”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, C. V, s. 297. Arapçadaki dua kelimesinin anlamı için bkz. Râğıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi-Garibi'l-Kur'ân*, Thk. Muhammed Seyyid Kilânî, Dârul-Marife, Beyrut, trs., s. 170. Arapçada dua kelimesinin fiil hali (دعا) “lam” (ل) harfi cer ile kullanıldığında bilinen manada dua, “ale” (على) harfi ceri ile kullanıldığında ise beddua anlamı ifade etmektedir. Özellikle klasik Arapçadaki dua ve beddua kalıpları ve kullanımları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. M. Faruk Toprak, “Klasik Arapça'da Kullanılan Belli Başlı Dua, Beddua Ve Temenniler”, *EKEV Akademi Dergisi*, Erzurum, 2000, C. 2, S. 2, s. 123-152.

1. Peygamberlik Misyonu ve Beddua

Peygamberler, Cebrail (as) aracılığıyla Allah'tan aldıkları mesajları insanlara iletmekle görevlidir. Onların temel misyonları insanları cehalet ve batılın karanlıklarından vahyin yani ilmin ve hakikatin aydınlığına çıkarmaktır.³ Onlar bu amaçla bir yandan insanları Yaraticıları, kendileri, dünya hayatı, ölüm ve sonrası gibi hususlarda bilgilendirmiş bir yandan da onların hayat, ölüm ve ölüm ötesine dair soru ve sorunlarına cevaplar vermişlerdir. İnsanlara, özellikle yaratılış gayelerini hatırlatmış ve onlara emanetlerini hakkıyla gözetmelerini tavsiye etmişlerdir. İnsana yapılan bu iyilik dolayısıyla gelen her bir peygamber ve onun getirdiği vahiy, muhataplar için bir rahmet niteliği arz etmektedir.⁴ İnananlar, elçilere ve onların getirdikleri vahye tabi olarak bu rahmete nail olurken, inkârcılar ise yalanlayıp reddederek rahmetten uzaklaşmış ve helak olmuşlardır.

Peygamberler kavimlerinin hidayeti ve kurtuluşu için gece gündüz sürekli bir gayret içerisinde olmuşlardır. Ancak gün gelmiş inkârcıların inkâr ve isyanları karşısında onlar da çaresiz kalmışlardır. Öyle ki bazı peygamberler Allah'tan, kendilerini yalanlayan kavimleri hakkında artık bir hüküm vermesini istemiştir. Bu durum inkârcı muhataplar için bir beddua anlamına gelmiş ve onların helakini doğurmuştur. Hatta ayetler incelendiğinde görülecektir ki bazı peygamberler, inkârcı muhataplarının helaki için oldukça keskin ifadelerle beddua etmiştir.

Hemen belirtelim ki Kur'an-ı Kerim'de daha çok peygamberlerin muhatapları, yakınları, iman edenler hatta tüm insanlık için yaptıkları dualara yer verilmektedir. Bu hususa örnek olarak, tüm insanlar için örnek ve öncü bir peygamber olan Hz. İbrahim'in dualarını zikredebiliriz. O, bir yandan babası bir yandan da inkârcılar tarafından şiddetli hakaret ve tehditlere uğrayıp vatanını terk etmek zorunda kalmasına rağmen ne babasına ne de düşmanlarına bir bedduada bulunmuştur. Hatta tam aksine özellikle kendisini kovmakla tehdit eden babasının hidayeti için Rabbine dua edeceğini söylemiş ve Allah onu müşrikler için duadan men edinceye kadar da onun için dua etmiştir.⁵

Öte yandan kimi elçiler zulüm artık dayanılmaz bir hale geldiğinde Hz. İbrahim'den farklı bir tavır sergileyerek inkârcı kavimleri için beddua etmişlerdir. Şunu ifade edelim ki, zulüm ve haksızlık gibi geçerli sebeplere dayanması şartıyla beddua etmenin caiz olduğunu gösteren ayetler vardır.⁶ Bu bağlamda kimi âlimler, "Allah kötü sözün açıkça

3) 14/İbrahim/1; 65/Talak/11; 33/Ahzâb/43.

4) Vahyin ve peygamberlerin rahmet oluşuna dair ayetler için bkz. 21/Enbiya/107; 16/Nahl/89; 17/İsrâ/82; 12/Yûsuf/111; 6/En'âm/154; 46/Ahkâf/12.

5) 9/Tevbe/114; 19/Meryem/47. Hz. İbrahim'in kavminin kendisine yaptıkları karşısında onlara sadece bir "yuh olsun" dediğini görülmektedir: "Size de Allah'ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere de yuh olsun! Siz akıllanmaz mısınız?" (21/Enbiya/67).

6) Mustafa Çağrı, "Beddua", *DİA*, C. V, s. 297.

söylenmesini sevmez; ancak haksızlığa uğrayan başka. Allah her şeyi işiten ve bilendir.”⁷ ayetini delil olarak zikrederek beddua cevaz vermişlerdir.⁸

Şüphesiz peygamberin inkârcılar için bedduaları, yapılan zulümler tahammül sınırlarını aşınca ve de Allah tarafından kendilerine izin verilince gerçekleşmiştir. Zira beddua bir sonu, bir helaki ifade etmektedir. İnkârcılardan belki de iman edenler olacaktır ki, bunu da peygamberler dâhil hiç kimsenin bilmesi mümkün değildir. Malumdur ki peygamberler ancak Allah’ın bildirmesiyle gayba dair bir şeyler bilebilmektedir. Dolayısıyla elçiler Allah’tan, kavimlerinden inkârcıların son haline dair bilgi geldikten sonra ancak bedduada bulunmuşlardır.⁹ Bu bağlamda bizler de Kur’an’da zikredilen peygamberden hangilerinin, niçin ve nasıl bir üslupla beddua ettiklerini ve söz konusu hususun bizim için ne anlam ifade ettiğini ele almak istiyoruz.

2. Peygamberlerin Bedduaları

Farklı üsluplarla da olsa Kur’an-ı Kerim’de altı peygamberin bedduasına yer verilmektedir. Bunlardan dördü ülü’l-azm olarak kabul edilen Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. Muhammed, diğerleri ise Hz. Şuayb ile Hz. Davud peygamberlerdir.¹⁰ Aşağıda söz konusu peygamberlerin bedduaları sebep sonuç ilişkileri çerçevesinde farklı açılardan tahlil edilecektir.

2.1. Hz. Nuh (as)

Hz. Nuh, Kur’an-ı Kerim’de kıssasına genişçe yer verilen ve “ülü’l-azm” olarak nitelendirilen peygamberlerden biridir. Yirmi sekiz surede hakkında bilgiler verilirken, kırk üç yerde ise sadece ismen zikredilmektedir. Onun adıyla isimlendirilen Kur’an-ı Kerim’in yetmiş birinci suresi ise, baştan sona onun kavmiyle olan tevhid mücadelesini anlatmaktadır.¹¹ Vahyin nüzul döneminde Hz. Nuh’un kıssasının geniş bir şekilde anlatılması Hz. Peygamber ve ashâbı için bir teselli ve müjde anlamı içerirken, müşrikler ve inkârcılar için ise bir ibret ve tehdit ifade etmiştir.

7) 4/Nisâ/148.

8) Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu’l-Beyân an Te’vili Âyi’l-Kur’ân*, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Dâru Hicr, trs., C. VII, s. 625-626; Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah b. el-Arabî, *Ahkâmu’l-Kur’an*, Thk. Muhammed Abdülkadir Atâ, 3. bs., Dâru’l-kütübi’l-ilmiyye, Beyrut, 2003, C. I, s. 645; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, 3. bs., Eser Neşriyat, İstanbul, 1979, C. III, s. 1505.

9) Necdet Çağır, “Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112’nin Çağrıştırdıkları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum, 2010, S. 34, s. 125.

10) İsimleri zikredilen peygamberlerin kıssalarının Kur’an’da hangi surelerde ve ayetlerde yer verildiğine dair geniş bilgi için bkz. Mustafa Kara, “Kur’an Kıssalarında Konu Ve Kapsam Merkezli Bir Analiz”, *İslami İlimler Dergisi*, 2014, C. 9, S. 1, Bahar, s. 76-93.

11) 71/Nuh/1-28. Ayrıca konuyla ilgili bilgi için bkz. Ömer Faruk Harman, “Nuh”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, C. XXXIII, s. 226.

Hız. Nuh'un kavmi bazı kaynaklarda putların tanrılaştırıldığı ve tevhid akidesinin bozulduğu ilk topluluk olarak gösterilmektedir.¹² Bununla birlikte Mü'minûn suresinde onların Hız. Nuh'un davetine karşı çıkarken ileri sürdükleri atalar dini bahanesi, şirk anlayışının onlardan daha önce başladığına işaret etmektedir.¹³ Allah (cc) onları tevhid inancına davet etmek ve mesajlarını iletmek için içlerinden Hız. Nuh'u peygamber olarak seçmiştir.

Risalet görevini üstlenen Hız. Nuh, şirke düşmüş kavmini uzun bir süre, gece gündüz, gizli açık uyurarak sadece Allah'a kulluk etmeye davet etmiştir.¹⁴ Ancak onun her çağrısı, kavminin biraz daha ondan uzaklaşmasına hatta daha da putlarına sarılmalarına sebep olmuştur. Özellikle kavmin ileri gelenleri Hız. Nuh'un peygamberliğini reddetmiş hatta onu sapkınlıkla suçlayarak tehdit etmişlerdir. Onlar, bununla yetinmeyip diğer insanları da Hız. Nuh'a karşı isyana sürüklemişlerdir. Onu asıl üzen ve zor durumda bırakan ise, hanımı ile bir oğlunun da inkârcularla birlikte hareket etmiş olmalarıdır. Öyle ki günün sonunda onlar da inkârcularla aynı akıbeti paylaşarak helak olmuştur.¹⁵

Mele' olarak ifade edilen söz konusu kavmin ileri gelenleri, Hız. Nuh'un da kendileri gibi bir beşer olduğunu, sadece zayıf kişilerin ona inandığını, onun üstün bir yönünü göremediklerini bu yüzden de onun peygamber olabilecek bir vasfının olmadığını ileri sürmüşlerdir.¹⁶ Hız. Nuh hakkı ve hakikati tebliğ ederken bir yandan onu "mecnun" (cinlenmiş) gibi ithamlarla yalanlamışlar bir yandan da onun elçilik görevini yerine getirmesine engel olmaya çalışmışlardır.¹⁷ Yine ona, "...bizimle çok tartıştın, madem öyle doğru söylüyorsan hadi tehdit ettiğin azabı getir..."¹⁸ diyerek alaycı ifadelerle meydan okumuşlardır. Aksi takdirde onu taşıyıp sürgün etmekle tehdit etmişler.¹⁹ Kavmin inkârcuları, nefislerini rahatsız eden hakikatleri duymamak için kibirli bir şekilde kulaklarını

12) İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan, İstanbul, 2004, s. 113; Ö. Faruk Harman, "Nuh", *DİA*, C. XXXIII, s. 226.

13) "Andolsun biz, Nuh'u kendi kavmine peygamber olarak gönderdik de, 'Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yoktur. Allah'a karşı gelmekten hâlâ sakınmaz mısınız?' dedi. Bunun üzerine kendi kavminden inkâr eden ileri gelenler şöyle dediler: 'Bu ancak sizin gibi bir beşerdir, size üstünlük taslamak istiyor. Eğer Allah dileseydi bir melek gönderirdi. Biz önceki atalarımızdan böyle bir şey duymadık.'" (23/Mü'minûn/23-24).

14) Musa Kazım Yılmaz, "Kur'an-ı Kerim ve Tefsirlerde Hız. Nuh ve Tufan", *Hız. Nuh'tan Günümüze Cizre Sempozyumu*, İstanbul 1999, s. 22. Konuyla ilgili ayet-i kerimeler için bkz. 71/Nuh/5-10. Kur'an'da Hız. Nuh'un kavmi arasında 950 yıl kaldığı ifade edilmektedir. Bkz. 29/Ankebût/14.

15) 11/Hud/42-47; 66/Tahrîm/10. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Ramazan Şahan, "Hız. Nuh Kıssası Bağlamında Ailevî İlişkiler", *S.D.Ü.İ.F. Dergisi*, 2014, C. 2, S. 33, s. 221-231.

16) 11/Hud/27. Onların isyankâr tavırlarının sebepleri hakkında bilgi için bkz. M. Kazım Yılmaz, "Kur'an-ı Kerim ve Tefsirlerde Hız. Nuh ve Tufan", s. 23-24.

17) 54/Kamer/9.

18) 11/Hud/32.

19) 26/Şuarâ/116.

tıkadılar, peygamberlerini görmemek için de elbiselerine bürünüp ondan yüz çevirdiler, ona sırt döndüler.²⁰

Hız. Nuh tebliğ görevi engellenince ve artık yapacak hiçbir şey kalmayınca, “Ey Rab-bim! Ben yenildim, bana yardım et”²¹ diyerek derdini Allah’a arz etmiştir.²² Cenâb-ı Hak da ona, yıllar süren daveti sonunda hala inanmamış olanların, bundan sonra da kendisine inanmayacaklarını ve şirk üzere yaşamaya devam edeceklerini bildirmiştir.²³ Bunun üzere Hz. Nuh inkârcı kavmine aşağıdaki keskin ifadelerle beddua etmiştir:²⁴

“Nuh; Rabbim! dedi, yeryüzünde kâfırlardan hiç kimseyi bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; yalnız ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler). “Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalimlerin de ancak helâkini arttır.”²⁵

Hız. Nuh, kendisini yalanlayan, alay eden, hakaretlerde bulunan ve onu çeşitli şekil-lerde tehdit eden inkârcı kavmi için görünürde çok ağır bir bedduada bulunmuştur. Onun bu bedduasının mahiyetini ve sebeplerini daha iyi kavrayabilmek için bedduada geçen ifadeleri biraz daha ayrıntılı incelemek istiyoruz.

Beddua eden Hız. Nuh’un, “yeryüzünde kâfırlardan hiç kimseyi bırakma” ifadesini kullanarak tedbirli davrandığı görülmektedir. Zira o sırada inananlar gemiye binmiş ve yeryüzünde azaba müstahak olanlardan başka hiç kimse kalmamıştır.²⁶ Yine Hız. Nuh’un bedduasında, “Beni bağışla...” ifadesini kullandığı görülmektedir ki, Râzî bunu, “Beni evla olanı terk etmemden dolayı bağışla...” şeklinde yorumlamaktadır. Çünkü Nuh (as) kavmine beddua ederken, onlardan gördüğü eza ve cefa dolayısıyla beddua etmektedir. Bu ise bedduanın onlardan intikam alma duygusuyla yapılmış olma anlamı taşımaktadır. İntikam duygusunda nefsi tatmin etme isteği olduğu için de Hız. Nuh bağışlanma talebinde bulunmaktadır.²⁷ Ancak şunu belirtmek gerekir ki, Hız. Nuh, nefsi bir davranış sonucu veya intikam duygusuyla beddua etmiş değildir. Zira o, çok uzun bir süre (dokuz yüz elli yıl) yalanlanma, hakaret ve tehditle karşılaşmış olmasına rağmen, Allah’ın, “Kavminden

20) 71/Nuh/7.

21) 54/Kamer/10

22) Yine Hız. Nuh, “Ey Rabbim! Kavmim beni yalanladı. Artık onlarla benim aramda sen hükmet. Beni ve benimle birlikte olan müminleri kurtar.” (26/Şuarâ/117-118) diyerek, Allah’tan artık bu işe bir son vermesini istemiştir.

23) “Nuh’a vahyolundu ki: Kavminden daha önce iman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse iman etmeyecek. O halde, onların yapmakta oldukları şeylerden dolayı üzülme.” (11/Hûd/36).

24) Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Mukâtil b. Süleyman*, Thk. Abdullah Mahmud Şehhate, Müessesetü’l-Tarihü’l-Arabi, Beyrut, 2002, C. IV, s. 453; Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, C. XXIII, s. 307-308.

25) 71/Nuh/26-28.

26) Necdet Çağlı, “Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112’nin Çağrıştırdıkları”, s. 125-126.

27) Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, Dâru’l-Fikr, Beyrut, 1981, C. XXX, s. 146.

daha önce iman etmiş olanlardan başka, artık hiç kimse iman etmeyecek"²⁸ sözüne kadar bedduaya başvurmamıştır.

Ayette ifade edildiği üzere Hz. Nuh beddua ederken, "...sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; yalnız ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler)" demektedir. Burada tartışılan husus; Hz. Nuh neye dayanarak bunları söylüyor veya bu durumu nasıl bilebiliyordu? Bu konuyu ele alan Râzî, onun bunu naslardan ve muhakeme yoluyla çıkardığını söylemektedir. Zira yukarıda ifade edildiği gibi Allah (cc) Hz. Nuh'a, bundan sonra artık hiç kimsenin kendisine iman etmeyeceğini bildirmiştir. Öte yandan Hz. Nuh kavminin içerisinde dokuz yüz elli yıl kalınca onların karakterlerini iyi tanıdığı gibi onları çeşitli şekillerde de tecrübe etmiştir. Öyle ki onlardan birisi, çocuğunu elinden tutarak Hz. Nuh'un yanına götürerek, "Şu adamdan uzak dur çünkü bu yalancıdır. Benim babam da bana bu tavsiyeyi yaptı" diyor. Böylece geriden gelen nesil de aynı duygu ve bilinçle yetişip inkârcı olmaktadır.²⁹

Öte yandan Elmalılı, Hz. Nuh'un ifadelerinde yer alan, "...Zalimlerin de ancak helâkîni artır."³⁰ vurgusunun, daha sonra gelecek zalimler için de bir beddua niteliği taşıdığını söylemektedir. Hz. Nuh bu sözleriyle adeta, "her kim olursa olsun, benim soyumdan veya diğer bütün mümin erkek ve kadınların soyundan gelmiş olsa dahi zalimlerin hep helakelerini artır. Sonlarını perişan eyle"³¹ demek istemiştir.

İnkârcıların helak edilmesi ile ilgili tartışılan bir başka husus ise, helak olanların günahsız küçük çocuklarının durumudur. Hiç günahı olmadığı halde onlar da bu beddua sonucu helak mi oldular yoksa Allah (cc) onları bu durumdan etkilenmeksizin kurtardı mı? Bu konuda müfessirlerden üç farklı yorum nakledilmektedir: (1) Allah (cc) helak zamanından kırk veya doksan yıl önce erkeklerin zürriyetlerini kurutmuş, kadınların ise rahimlerini kısırlaştırmıştır. Bu yüzden helak oldukları esnada onların çocukları bulunmuyordu. Fakat Hz. Nuh'un onlar hakkında söylediği, "sen onları bırakırsan kullarını saptırırlar; yalnız ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler)" sözü, durumun böyle olmadığı ifade etmektedir. (2) Hasan-ı Basri ise Allah'ın, azap etmeksizin çocukların canlarını aldığı belirtmiştir. (3) Bir diğer yoruma göre ise, çocuklar ceza olsun diye boğulmamışlardır. Ancak çocuklarının gözleri önünde ölmesi, kâfir olan anne babalarının acılarını daha da artırmıştır.³²

28) 11/Hûd/36.

29) Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Mukâtil b. Süleyman*, C. IV, s. 453; Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, 2. bs., Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1971, C. VI, s. 105; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. XXX, s. 146; İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed, Muhammed es-Seyyid Reşâd, Müessesetü Kurtuba, Gizâ, 2000, C. XIV, s. 145.

30) 71/Nuh/28.

31) Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, C. VIII, s. 5379-5380.

32) Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Mukâtil b. Süleyman*, C. IV, s. 453; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. XXX, s. 147.

Nuh suresinin 25'nci ayet-i kerimesinde, “Bunlar, günahları yüzünden suda boğuldu, ardından da ateşe sokuldular. Ve o zaman Allah’a karşı yardımcılar da bulamadılar.”³³ buyrulması, Hz. Nuh’un kavminin helak sebebinin kendi günahları ve hataları olduğunu ortaya koymaktadır. Onları helake götüren bu günahlar, aynı zamanda Hz. Nuh’u beddua etmeye götüren sürecin bir ifadesidir.³⁴ Hz. Nuh’un inkârcı kavmi, yağın yağmurlar ve yüzeye çıkan yer altı sularının oluşturduğu bir tufan da boğulup gitmişlerdir.³⁵ Tüm bunlar göstermektedir ki, Hz. Nuh’un bedduası kabul görmüş ve yeryüzünde iman edenler dışındaki herkes kendi günahları, isyanları, inkârları ve zulümleri sebebiyle helak edilmişlerdir.

2.2. Hz. Musa (as)

Kur’an-ı Kerim’in otuz dört suresinde yüz otuz altı yerde zikredilen Hz. Musa,³⁶ uzun yıllar Firavun ve adamlarının baskı ve zulmü altında yaşayan İsrailoğullarına mensup bir peygamberdir. Firavun, saltanatının geleceği açısından tehlikeli gördüğü için, bir dönem İsrailoğullarının yeni doğan erkek çocuklarını öldürmeye karar vermiştir.³⁷ Böyle bir dönemde dünyaya gelen Hz. Musa, öldürülme korkusundan dolayı annesi tarafından bir sandığa konularak Nil nehrine atılmıştır. Nehirde akıp giden sandığı Firavun ailesinin fertleri bulup çıkarmış, ardından da sevimli görünen bu bebeği evlat edinmeye karar vermişlerdir. Onlar, İsrailoğullarından olduğunu bildikleri Hz. Musa’yı kendi eğitim sistemleri içerisinde kendilerinden biri olarak yetiştirmeyi amaçlamışlardır. Fakat işin sonu düşündükleri ve planladıkları gibi olmamıştır. Zira İsrailoğullarına mensubiyetini öğrenen Hz. Musa her fırsatta kendi kavminin insanlarına destek çıkmıştır. Öyle ki günlerden bir gün İsrailoğullarından birini korumak isterken Mısır yerlilerinden birinin ölümüne sebep olmuştur. Olay duyulunca da Hz. Musa hakkında idam kararı verilmiş, o da bunun üzerine korkup Mısır’ı terk etmiştir.³⁸

Hz. Musa, sığındığı Medyen’de on yıl kadar bir süre geçirdikten sonra tekrar Mısır’a dönmeye karar vermiştir. Dönüş yolunda Allah (cc) ona, kendisini peygamber olarak seç-

33) 71/Nuh/25.

34) Hz. Nuh’un kavmini helake götüren söz ve davranışları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, C. VI, s. 105; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur’âni'l-Azîm*, C. XIV, s. 144; İsa Yüceer, “Hz. Nuh’un Tevhîde Çağrı Yöntemi”, *Uluslararası Hz. Nuh Ve Cudi Dağı Sempozyumu*, Ed. Hamdi Gündoğar v.dğr., Şırnak 2013, s. 365-372.

35) Hz. Nuh’un kavminden inkârcıların boğulup helak oldukları Tufan ile ilgili ayetler için bkz. 11/Hûd/37-44; 54/Kamer/11-15.

36) Ömer Faruk Harman, “Musa” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, C. XXXI, s. 210; İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi*, s. 394.

37) 28/Kasas/4. Bu konuda Tevrat’ta şu ifadeler yer verilmiştir: “Fakat onlara ne kadar eziyet ettilirse o kadar çoğaldılar ve o kadar yayıldılar. Ve İsrailoğulları yüzünden korkuya düştüler.” Bkz. Kitab-ı Mukaddes, “Çıkış”, Kitabı Mukaddes, İstanbul, 1997, Bab 1.

38) 28/Kasas/15-21.

tiğini bildirmiş, bunun delili olarak da ona çeşitli mucizeler vermiştir.³⁹ Allah (cc), Hz. Musa'yı hem Firavun'u Hakk'a davet etmekle hem de İsrailoğullarını onun zulümden kurtarmakla görevlendirmiştir.⁴⁰ Çünkü Firavun kendisini Mısır halkının yüce Rabbi olarak nitelemekte⁴¹ ve İsrailoğullarına baskı, zulüm ve işkence yapmaktaydı. Hz. Musa, -kardeşi Hz. Harun'la birlikte- Firavun ile sarayın ileri gelenlerinin karşısına çıkıp onları Hakk'a davet etmiş ve onlardan kavmini kendisi ile birlikte vadedilmiş topraklara göndermelerini istemiştir. Fakat Firavun ve ileri gelenler Hz. Musa ve Hz. Harun'u yalanlamış ve tehdit etmişlerdir.

Firavun ve adamlarının inkâr ve zulümleri devam edince Allah (cc), zaman zaman Mısır üzerine bazı felaketler göndererek onları imtihana tabi tutmuştur. Onlar yeri gelmiş tufan, her yeri saran çekirge, haşerat ve kurbağalarla yeri gelmiş suların kana dönüşmesiyle cezalandırılmışlardır. Bu tür durumlarda Firavun, şayet bu musibetler kaldırılırsa İsrailoğullarını Hz. Musa ile birlikte göndereceği sözünü vermiştir. Fakat Hz. Musa'nın duasıyla azap üzerlerinden kaldırılmasına rağmen Firavun sözünde durmamıştır.⁴² Yaşanan tüm bu hadiseler sonunda Hz. Musa, Firavun ve onu destekleyen kavmi için şöyle beddua etmiştir: "...Ey Rabbimiz! Gerçekten sen Firavun ve kavmine dünya hayatında ziynet ve nice mallar verdin. Ey Rabbimiz! (Onlara bu nimetleri), insanları senin yolundan saptırsınlar ve elem verici cezayı görünceye kadar iman etmesinler diye mi (verdin)? Ey Rabbimiz! Onların mallarını yok et, kalplerine sıkıntı ver (ki iman etsinler). (Allah): İkinizin de duası kabul olunmuştur. O halde siz doğruluğa devam edin ve sakın o bilmezlerin yoluna gitmeyin! dedi."⁴³

Görüldüğü gibi bedduasında Hz. Musa, Firavun'un özellikle mal, mülk ve saltanatının yok edilmesini istemiştir. Zira onlar bütün güç ve haklılıklarını Allah'ın verdiği bu mal, mülke ve saltanat gücüne dayandırıyorlardı. Böyle bir zenginlik ve iktidara sahip olmaları dolayısıyla kendilerinin hak yolda olduklarını düşünmekte, kibre kapılmakta ve

39) Başlangıçta Hz. Musa'ya verilen iki mucize; asasının yılanı dönüşmesi ve koynuna sokup çıkardığı elinin bembeyaz olarak çıkmasıdır. Bu konudaki ayetler için bkz. 28/*Kasas*/30-32; 20/*Tâhâ*/17-24.

40) 20/*Tâhâ*/43-44.

41) 79/*Nâziât*/24.

42) Söz konusu durumu anlatan ayet-i kerimelerin mealleri şöyledir: "Biz de her biri ayrı ayrı birer mucize olmak üzere başlarına tufan, çekirge, ürün güvesi (haşerat), kurbağalar ve kan gönderdik. (Hiçbirinden ders almadılar.) Büyüklük tasladılar ve suçlu bir kavim oldular. Üzerlerine azap çökünce, "Ey Mûsâ! Rabbinin sana verdiği söz uyarınca bizim için dua et. Eğer azabı üzerimizden kaldırırsan, mutlaka sana inanacağız ve İsrailoğullarını seninle birlikte elbette göndereceğiz" dediler. Fakat erişecekleri bir süreye kadar biz azabı üzerlerinden kaldırıncaya hemen yeminlerini bozarlar. Bu yüzden onlardan intikam aldık. Âyetlerimizi yalanlamaları ve onları umursamamaları sebebiyle kendilerini denizde boğduk. Hor görülüp ezilmekte olan kavmi (İsrailoğullarını), toprağına bolluk ve bereket verdiğimiz yerin doğu ve batı taraflarına mirasçı kıldık. Rabbinin İsrailoğullarına verdiği güzel söz, onların sabretmeleri karşılığında gerçekleşti. Firavun ve kavminin yaptıklarını ve (özenle kurup) yükselttiklerini yerle bir ettik." (7/*A'râf*/133-137).

43) 10/*Yunus*/88-89.

peygamberlere meydan okumaktaydılar.⁴⁴ Onlar, ellerindeki bu gücün bir gün alınabileceğini ise hiç düşünmüyorlardı. Bu yüzden onları en çok üzecek, kalplerine sıkıntı verecek durum, ellerindeki mallarının ve zenginliklerinin alınması olacaktı. Hz. Musa onlar için böyle bir akıbet dileyerek Firavun ve adamlarının, kendilerini güçlü ve haklı görüp büyükmelerine sebep olan mal ve mülklerinin aslında çok zayıf bir halka olduğunu görmelerini istemiştir.

Öte yandan Hz. Musa, “*kalplerine sıkıntı ver*” diyerek dalaletleri, küfürleri, isyanları, Hakk’a ve hakikate yüz çevirmeleri dolayısıyla Firavun ve adamlarının kalplerinin sıkıntı ve darlığa uğratılmasını talep etmiştir.⁴⁵ Bu şekilde Firavun ve ileri gelenlerin, üzerlerindeki musibetler kaldırılmasına rağmen isyan ve inkâra devam etmelerinin cezasını çekmeleri; belki de bu vesileyle biraz daha düşünmeleri ve peygamberlerine isyandan vaz geçmeleri ümit edilmiştir.

Firavun hem inkârına hem de baskı, işkence, öldürme politikalarına devam etmiş; söz vermesine rağmen İsrailoğullarının şehri terk etmesine izin vermemiştir. Bunun üzerine Hz. Musa, kavmi ile birlikte Mısır’ı geceleyin ve gizlice terk etmek için hazırlık yapmıştır. Fakat Firavun bunu haber alır almış ve hemen onların peşine düşmüştür. Hz. Musa ve kavmi Nil nehrinin önüne geldiklerinde, onları yakalayıp öldürmek isteyen Firavun ve ordusu da onlara yetişmiştir. Fakat mucizevî bir durumla dağ gibi iki parçaya ayrılan denizden Hz. Musa ve İsrailoğulları geçmiş, Firavun ve ordusu ise boğulup helak olmuştur.⁴⁶ Öyle ki ne malı ne de çok güvendiği iktidarı hatta kendini rab olarak görmesi onu kurtarabilmiştir. Böylelikle Hz. Musa’nın, onların malı, mülkü ve saltanatı konusunda yaptığı beddua gerçekleşmiş; Firavun ve ileri gelenler bir anda dünyada sahip oldukları her şeylerini kaybederek helak olmuşlardır.

Hz. Musa’nın bir başka bedduası ise kendi kavmi olan İsrailoğullarından isyankârlara yöneliktir. Firavun’un zulmünden kurtarılan İsrailoğulları, her fırsatta Allah’a nankörlük etmeleri, birçok nimete isyanla karşılık vermeleri, dinin hükümlerini tahrif etmeleri gibi sebepler dolayısıyla zaman zaman dönemin peygamberinin bedduasına uğramışlardır.⁴⁷ Bilindiği Hz. Musa, Tur dağına vahiy almaya gittiğinde kavminden bir kısmı hemen bir buzağı heykeli yapıp onu tanrı edinmiştir. Bu durum ise Tur dağından dönen Hz. Musa’yı

44) “Firavun kavmine seslenerek dedi ki: ‘Ey kavmim! Mısır hükümdarlığı benim değil mi? Şu nehirler de benim altımdan akıyor (değil mi?) Hâlâ görmüyor musunuz?’ ‘Yoksa ben, şu zavallı, nerede ise maksadını anlatamayacak durumda olan bu adamdan daha hayırlı değil miyim?’ ‘(Eğer doğru söylüyorsa) ona altın bilezikler atılmalı yahut onunla beraber bulunmak üzere melekler gelmeli değil miydi?’ (43/Zuhruf/51-52).

45) Hz. Musa’nın söz konusu bedduası ile nasıl bir akıbet talep edildiğine dair müfessirlerin yorumları için bkz. Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, C. XXII, s. 264-270; Mâverdî, *en-Nüket ve’l-Uyûn*, C. II, s. 447-448; İbn Kesîr, *Tefsiru’l-Kur’âni’l-Azîm*, C. VII, s. 393-394.

46) 20/*Tâhâ*/77-78; 26/*Şuarâ*/60-68.

47) Taberî’de verilen bilgilere göre ise İsrailoğulları Tevrat, Zebur, İncil ve Kur’an’da bu kitapların peygamberlerinin diliyle lanete uğramışlardır. Bkz. Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, C. VIII, s. 586-592

oldukça öfkelenmiştir.⁴⁸ Kur'an-ı Kerim, Hz. Musa'nın buzağıyı yapan Sâmirî'ye, "Çekil git! Artık sen hayatın boyunca 'Bana dokunmak yok!' diyeceksin. Senin için, asla kaçamayacağın bir ceza daha var..."⁴⁹ dediğini nakletmektedir. Öyle ki Sâmirî, Hz. Musa'nın bu bedduası sonucu toplumdaki tecrit edilmiş ve insanların kendisine dokunmasından korka korka yaşamıştır. Zira insanlar kendisine temas ettiğinde hemen ateşli bir hastalığa tutulmakta idi. Bu yüzden de insanların kendisine dokunmaması için sürekli olarak onlardan kaçmak zorunda kalmıştır.⁵⁰

Yine İsrailoğullarına kutsal topraklara yani Filistin'e girmeleri emredildiğinde onlar, o bölgede güçlü bir kavim olduğunu söyleyerek Allah'ın emrine isyan etmişlerdir. Allah yolunda savaştan kaçan İsrailoğulları, kendi peygamberlerine de, "Ey Mûsa! Onlar orada buldukça biz asla oraya girmeyeceğiz. Sen ve Rabbin gidin onlarla savaşın. Biz burada oturacağız" demişlerdir.⁵¹ Kavminin azgınlığı karşısında Hz. Musa, Allah'a yönelerek, "Ey Rabbim! Ben ancak kendime ve kardeşime söz geçirebilirim. Artık bizimle, yoldan çıkmışların arasını ayır"⁵² demiştir. Hz. Musa'nın bu ifadesi, kendi kavmi için bir beddua niteliği taşıyor olacak ki, bunun üzerine kavmi Allah tarafından kırk yıl yeryüzünde (çölde) şaşkın şaşkın dolaşmaya mahkûm edilmiştir. Onlar bu süre zarfında kutsal topraklara girmekten men edilmişlerdir.⁵³ İsyân sözlerini söyleyip cihattan kaçan nesil çölde mahrumiyet içerisinde ömürlerini tamamlamışlardır.⁵⁴ Zira onlar, Mısır'da Firavun'un zulmü altında yaşayıp köle zihniyetine alışmış ve özgürlüğün kıymetini unutmmuş bir nesildi. Filistin'in fethi ise, çöl ortamında peygamberlerinin rahle-i tedarisinden geçen ve özgür bir ruhla yetişen yeni nesil tarafından gerçekleştirilmiştir.

Ayetlerde görüldüğü gibi Hz. Musa, çağrılarını kulak vermeyen, Allah'a isyan eden, rablik iddiasında bulunan ve İsrailoğullarına her türlü zulmü yapan Firavun ile onun ya-

48) "Mûsâ, kavmine kızgın ve üzgün olarak döndüğünde, 'Benden sonra arkamdan ne kötü işler yaptınız! Rabbinizin emrini beklemeden acele mi ettiniz?' dedi. (Öfkesinden) levhaları attı ve kardeşinin saçından tuttu, onu kendine doğru çekmeye başladı. (Kardeşi) 'Ey anam oğlu' dedi, 'Kavim beni güçsüz buldu. Az kalsın beni öldürüyorlardı. Sen de bana böyle davranarak düşmanları sevindirme. Beni o zalimler topluluğu ile bir tutma.'" (7/A'râf/148-150). Kur'an-ı Kerim'de zikredilen Hz. Musa'yı öfkeleniren bazı hadiseler ile bunlar karşısında onun verdiği tepkilerle ilgili geniş bilgi için bk. Yunus Emre Gördük, "Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin Öfkesi", *Hikmet Yurdu*, 2015, C. 8, S. 15, Ocak-Haziran, s. 135-139.

49) 20/Tâhâ/97.

50) Buzağı putunu yapan Sâmirî'nin akıbeti hakkında detaylı bilgi için bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. XVI, s. 152-153; Mâverîdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, C. III, s. 423-424; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. XXII, s. 112.

51) 5/Mâide/24.

52) 5/Mâide/25.

53) 5/Mâide/26.

54) Hz. Musa'nın bu bedduası üzerine İsrailoğulları kırk yıl çöle mahkûm olunca Hz. Musa'nın pişmanlık duyduğu da ifade edilir. Tih çölünde yaşananlara dair bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. VIII, s. 307-316; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. XI, s. 205-207.

nında yer alan ileri gelenler hakkında beddua etmiştir. Söz konusu bedduanın Allah katında karşılık bulması üzerine onlar denizde boğularak helak olmuşlardır. Öte yandan Hz. Musa zaman zaman kendi kavmi içerisinde Allah'a isyan eden kişi ve topluluklar için de beddua da bulunmuştur. Ayetlerde zikredildiği üzere onlar da peygamberlerinin beddualarının karşılığı olarak çeşitli bela, ceza ve musibetlere uğramışlardır.

2.3. Hz. Şuayb (as)

Kavmini imana davetindeki fesahati, belagati ve nezaketi sebebiyle “peygamberlerin hatibi” olarak nitelenen Hz. Şuayb hem Medyen hem de Eyke halklarına peygamber olarak gönderilmiştir.⁵⁵ Bu kavimler inanç yönüyle pagan bir anlayışa sahiplerdi. Allah dışında çeşitli varlıklardan ürettikleri putları tanrılaştırmışlardı. Öte yandan söz konusu halklar, ticarî kazançları iyi olduğu için maddî açıdan müreffeh bir hayat yaşamakta idiler. Hz. Şuayb, kendilerine verilen nimetleri hatırlatarak onlardan kulluğu yalnızca Allah'a hasretmelerini istemiştir. Ayrıca onlara insanların haklarına riayet etmelerini, ticarî işlemlerinde ölçü ve tartıyı gözetmelerini, çeşitli hilelerle insanları aldatmaktan kaçınmalarını ve yeryüzünde fesat çıkarmamalarını tavsiye etmiştir. Keza müminleri tehditlerle korkutmaya ve Allah yolundan alkoymaya çalışan inkârcılara çeşitli uyarılarda bulunmuştur. Ancak kavmi Hz. Şuayb'ın tavsiye ve uyarılarından rahatsızlık duymuş ve onu kendilerinin dünyalık işlerine karışmaktan menetmiştir.⁵⁶

İnkârcı muhatapları Hz. Şuayb'a, bir beşer olduğu için peygamberliğini kabul etmediklerini söylemişlerdir. Onun sadece büyülenmiş bir kişi olduğunu ileri sürerek dini yaşantısıyla alay etmişlerdir. Şayet arkasında güçlü bir kabilesi olmasaydı kendisini sürgün edecekleri tehdidinde bulunmuşlardır. Şuayb (as) ise, onların kabilesinden çekinip de Allah'tan korkmamaları karşısında şaşkınlığını ifade etmiştir. İnkârcılar biraz daha ileri giderek Hz. Şuayb'ı kendi dinlerine dönmeye çağırılmışlar hatta zorlamışlardır. Ardından bununla da yetinmeyip ona meydan okuyarak, eğer doğru söylüyorsan üzerimize gökten azap indir demişlerdir.⁵⁷ Tüm bu yaşananlardan sonra Şuayb (as) Cenab-ı Allah'a, “...Ey Rabbimiz! Kavmimizle bizim aramızı hak ile (adaletle) aç (ayır). Sen bu ayrımı yapanların en hayırlısısın.”⁵⁸ niyazında bulunmuştur.

Hz. Şuayb'ın “bizimle kavmimiz arasını ayır” ifadesi genellikle ‘aramızda hüküm ver’ şeklinde anlaşılmıştır.⁵⁹ Böyle anlaşıldığı takdirde ayetin son kısmı da “Sen hüküm verenlerin en hayırlısısın” anlamına gelmektedir. Zeccâc'a göre bu ifadeden kastedi-

55) İsmail Yiğit, *Peygamberler Tarihi*, s. 375; Mehmet Ümit, “Şuayb”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. XXXIX, s. 222.

56) 7/A'râf/85-86; 11/Hud/84-85; 26/Şuarâ/177-183; 29/Ankebût/36.

57) 7/A'râf/88-90; 11/Hud/87, 91-92; 26/Şuarâ/185-187.

58) 7/A'râf/89.

59) Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. X, s. 320-321; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, C. II, s. 240-241; İbn Kesîr, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, C. VI, s. 350.

len Allah'ın, o kavmin başına batıldan yana olduklarına ve Hz. Şuayb ile inananların da Hak'tan yana olduklarına delalet eden bir azap indirmesidir.⁶⁰ Böyle olunca da Hz. Şuayb'ın ifadeleri beddua mahiyeti taşımaktadır. Zaten sonrasında gelen ayet-i kerimelerde de inkârcıların başına gelen bir azaptan, bir helakten bahsedilmektedir: “Nihayet o şiddetli deprem onları yakalayiverdi de yurtlarında yere serilip kaldılar. Şuayb'ı yalanlayanlar sanki orada hiç yurt tutmamış gibi oldular. Böylece asıl hüsrana uğrayanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu.”⁶¹

Görünen o ki Hz. Şuayb'ın peygamber olarak gönderildiği Medyen ve Eyke halklarının helaki kendilerinden kaynaklanan bazı sebeplere binaen olmuştur. Onlar, bir yandan Allah'tan başka tanrılar edinirken bir yandan da iman edenleri tevhid inancından alıkoymak istemişlerdir. Keza insanlarla ilişkilerinde özellikle de ticarî muamelelerde hak hukuk tanımayıp birbirlerine zulmetmişlerdir. Onlar, peygamberleri kendilerini tevhide, adalete, hakka, hukuka ve ahlaklı olmaya davet ettiğinde bundan rahatsız olmuşlar ve kendilerine tavsiyede bulunan elçiyi sürgünle tehdit etmişlerdir. İnkârcılar yalanlamalarının ötesinde işi alay ve hakarete, inananları sürgün ve ölümle tehdide götürünce Hz. Şuayb da Allah'tan bu işe bir son vermesini istemiştir. Zira artık sözü dinlenilmediği gibi yalanlanıyor, hakarete uğruyor, inkâr ediliyor hatta çeşitli tehditlerle karşı karşıya kalıyordu. Neticede Hz. Şuayb, Cenab-ı Allah'tan artık kavminin inkârcıları ile inananlar arasında bir hüküm vermesini istemiştir. Allah'tan gelen hüküm ise, onların deprem ve gölge azabı ile helak edilmesi şeklinde olmuştur.⁶²

2.4. Hz. Davud (as) ve Hz. İsa (as)

Önceki satırlarda İsrailoğullarına gönderilen Hz. Musa'nın hem Firavun hem de kendi kavminden isyan edenler için ettiği beddualara değinilmişti. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Davud ve Hz. İsa'nın, kendi kavimleri olan İsrailoğullarının isyankârlarına lanet okuduklarına dair bilgiler de yer almaktadır.⁶³ Ayet-i kerimelerde her ne kadar beddua edenler zikredilse de bedduanın mahiyeti ve sonuçlarına dair herhangi bir açıklama yapılmamaktadır. Allah (cc), söz konusu laneti yani bedduayı şöyle haber vermektedir:

60) Râzî, *Mefatihu'l-Gayb*, C. X, s. 188.

61) 7/A'râf/91-92.

62) “Onu yalancılıkla suçladılar, derken gölge gününün azabı üzerlerine çöktüverdi. O gerçekten büyük bir günün azabıydı!” (26/Şuarâ/189). “Nihayet o şiddetli deprem onları yakalayiverdi de yurtlarında yere serilip kaldılar. Şuayb'ı yalanlayanlar sanki orada hiç yurt tutmamış gibi oldular. Böylece asıl hüsrana uğrayanlar, Şuayb'ı yalanlayanlar oldu.” (7/A'râf/91-92).

63) Lanet kelimesi, Allah tarafından kullanılırsa bağış ve merhametinden uzak kılmayı, insanlar tarafından kullanılması durumunda ise beddua ve hakaret anlamlarına gelmektedir. Ayette iki peygamber (insan) söz konusu olduğu için lanet kelimesi beddua anlamında kullanılmıştır ki, aşağıda değinileceği gibi tefsirlerde işin akıbeti açıklanırken de bu mana esas alınmıştır. Bkz. İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Thk. Abdullah Ali el-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbulah, Haşim Muhammed eş-Şâzelî, Dâru'l-Maârif, Kâhire, trs., C. V, s. 4044; M. Kâmil Yaşaroğlu, “Lânet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, C. XXVII, s. 101-102.

“İsrailoğullarından inkâr edenler, Davud ve Meryem oğlu İsa diliyle lânetlenmişlerdir. Bunun sebebi ise, isyan etmeleri (söz dinlememeleri) ve haddi aşmalarıdır. Zira onlar, işledikleri kötülükten, birbirini vazgeçirmeye de çalışmazlardı. Andolsun yaptıkları şey ne kötüdür!”⁶⁴

Ayetlerdeki ifadelere bakıldığında İsrailoğullarının, isyan etmeleri, haddi aşmaları ve en önemlisi de işlenen kötülükler hususunda birbirlerine engel olmamaları sebebiyle lanetlendikleri anlaşılmaktadır. Tefsirlerde söz konusu bedduanın temel sebepleri olarak Hz. Davud döneminde İsrailoğullarının cumartesi yasağını inkâr ve ihlal etmeleri, Hz. İsa döneminde de gökten mucizevî olarak sofraya indirilmesine rağmen inkârcılıkta direnmeye devam etmeleri zikredilmektedir.⁶⁵ Bir başka yoruma göre ise, Hz. Davud ve Hz. İsa'nın, son peygamber olarak Hz. Muhammed'in geleceğini müjdeledikleri, bunu yalanlayanlar olunca da onlara lânet okuduklarına işaret edilmektedir.⁶⁶ Kur'an-ı Kerim'de söz konusu lanetin yani bedduanın sonucunun ne olduğuna ise temas edilmemektedir. Bununla birlikte kimi müfessirler, zikredilen lanet sonucunda İsrailoğullarından isyankârların maymunlara ve domuzlara dönüştürüldüğünü ifade etmektedir.⁶⁷

Ayet-i kerimede İsrailoğullarından bir kısmının lânetlenmesinin gerekçesini belirten “Çünkü onlar isyan etmişlerdi ve haddi aşıyorlardı” ifadesindeki “isyan”, Allah'ın buyruklarına karşı gelme; “sınırı aşmak” ise peygamberlere zarar vermedir ki bu, bir yandan yalanlama, hakaret, alay ve iftira bir yandan da onları katletme şeklinde cereyan etmiştir.⁶⁸ Bilindiği gibi İsrailoğulları Hz. Zekeriyâ ve Hz. Yahya'yı şehit etmiş, Hz. İsa'yı da öldürme girişiminde bulunmuşlardır.⁶⁹ Ayetin metninden çıkan bir diğer anlam ise, Allah'ın

64) 5/Mâide/78-79.

65) Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. X, s. 68; 12: 39; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, C. III, s. 1786-1787.

66) Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. X, s. 68.

67) Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. VIII, s. 586-588; Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, C. X, s. 68. Kur'an-ı Kerim'de İsrailoğullarının maymunlara ve domuzlara çevrilmeleri bazı ayetlerde yer almaktadır. Tefsirlerde bunlara sebep olarak ise, cumartesi yasağını çiğnemeleri ki bunun Hz. Davud zamanında olduğu ifade edilmektedir ve Hz. İsa'ya gökten sofraya indirilmesine rağmen inkârlarına devam etmeleri gösterilmektedir. Söz konusu ayetler için bkz. 2/Bakara/65; 5/Mâide/60; 7/A'râf/163-166. Bununla birlikte bu dönüşümün sureten (şeklen, bedenlen) mi yoksa sireten (ahlaken) mi olduğu konusu tartışılmıştır. Kimi âlimlere göre onlar şeklen maymunlara dönüşüp helak olmuşlar, kimilerine göre ise maymun ahlakına dönüşmüşlerdir. Bu konudaki görüşler için bkz. Mâverîdî, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, C. I, s. 135; Nâsiruddin Ebî Saîd Abdullah b. Ömer el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Thk. Muhammed Subhî Hasen Hallâk ve Muhammed Ahmed el-Atraş, Dâru'r-Raşîd, Beyrut, 2000, C. I, s. 108; Muhsin Demirci, *Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar*, İFAV, İstanbul, 2017, C. I, s. 90-91.

68) İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, ed-Dâru't-Tûnisîyye, Tunus, 1984, C. VI, s. 293.

69) 2/Bakara/61, 91; 4/Nisâ/156-161. Peygamberin katledilmeleri ile ilgili bilgi için bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. II, s. 30-31, 7: 650; Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmidî't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vucûhi't-Te'vîl*, Thk. Adil Ahmed Abdülmevcüd ve Ali Muhammed Muavviz, Mektebtü'l-Ubeykân, Riyad, 1998, C. I, s. 276; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, C. I, s. 370.

İsrailoğullarına lânet ettiği, onları rahmetinden uzaklaştırdığı ve bunu da Hz. Davud ve Hz. İsa zamanındaki müminlere peygamberlerinin diliyle haber vermiş olmasıdır.

Hemen her peygamberine benzer sıkıntılar yaşatan İsrailoğulları, Allah'ın emirlerini tanınamaları, haddi aşmaları, kötülük yapmaları, batıla dalanları ve zalimlik yapanları uyarmamaları, peygamberlerini yalanlamaları, onlarla alay etmeleri hatta öldürmeleri sebebiyle bazı peygamberler tarafından şiddetli uyarılara hatta beddualara maruz kalmışlardır. Kur'ân-ı Kerim, İsrailoğullarının bu tür tavırları yüzünden başta Hz. Musa olmak üzere Hz. Davud ve Hz. İsa tarafından lanete (bedduaya) uğradıklarını haber vermektedir. Onlar, bunu bir karakter haline getirmiş olmalı ki son peygamber Hz. Muhammed'e de benzerlerini yapmaya çalışmışlardır. Öyle ki kendi içlerinden gelen birçok peygamberde olduğu gibi Hz. Peygamber de onlardan yalanlama, alaycı tavırlar ve hakaretler görmüştür. Hatta bununla da yetinmeyip önceki peygamberlerden bazılarını katledtikleri gibi Hz. Muhammed'i de öldürmeyi planlamışlardır. Ancak Allah (cc) peygamberini koruyarak onların bu konudaki tuzaklarını boşa çıkarmıştır.⁷⁰

Görünen o ki İsrailoğulları, Allah'ın emirlerine isyan edip itaatsizlik yapmaları, kendilerine gönderilen peygamberleri inkâr, eziyet, hakaret ve alayla karşılamaları, onların emirlerine karşı gelip haddi aşmaları gibi sebeplerden ötürü kimi peygamberlerin diliyle lanete yani bedduaya uğramışlardır. Onlar söz konusu bedduaların bir sonucu olarak da zaman zaman çeşitli ceza, azap ve mahrumiyetlerle karşı karşıya kalmışlardır.

2.5. Hz. Muhammed (sas)

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Peygamber,⁷¹ kendisine isyan eden müşriklere de hidayetleri için dahi dua etmiştir.⁷² Bir sefer kendisine, “Ey Allah'ın elçisi, müşriklere beddua etseniz!” diyenlere; “Ben lanet edici olarak gönderilmedim. Ben ancak rahmet olarak gönderildim”⁷³ şeklinde karşılık vermiştir. Fakat buna rağmen yaşanan bazı

70) Kaynaklarda belirtildiğine göre Beni Nadir Yahudileri de Medine'de Hz. Peygamber'i öldürme girişiminde bulunmuşlardır. Bkz. İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye (İslam Tarihi)*, Çev. Abdülvehhab Öztürk, Kahraman Yayınları, İstanbul, 2016, C: III, s. 268; Nuh Arslantaş, *Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler*, Kuramer, İstanbul, 2016, s. 198; Casim Avcı, “Nadîr (Benî Nadîr)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, C. XXXII, s. 275.

71) 21/Enbiyâ/107.

72) Tufeyl b. Ömer'in Devs kabilesinin isyan ettiğini söyleyip onlar için beddua etmesini istediğinde Hz. Peygamber, “Allah'ım! Devs kabilesini hidayete erdir ve onları bize getir” diye dua etmiştir. Bkz. Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *Deavat, el-Câmi'u's-Sahîh*, Thk. Muhibbiddin el-Hatîb ve Muhammed Fuâd Abdülbâki, el-Matbaatü's-Selefiyye, Kahire, 1400 h., 59.

73) Müslim b. el-Haccac, *Birr, el-Camiu's-Sahîh*, Thk. Muhammed Fuad Abdülbaki, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabi, Beyrut, trs., 87. Hz. Peygamber bu ifadeyle Kur'an-ı Kerim'deki, “(Ey Muhammed!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” (21/Enbiyâ/107) ayetine atıf yapmaktadır. Keza Enes b. Malik de Hz. Peygamber'in söven, hayâsız ve lanet eden bir kimse olmadığını söylemiştir. Bkz. Buhârî, *Edeb*, 38.

hadiseler, zaman zaman Hz. Peygamber’i inkârcı zalimler için beddua etmek zorunda bırakmıştır.

Hız. Peygamber, Müslümanların varoluş mücadelesi verdiği gazvelerden biri olan Bedir’de, “Allah’ım! İşte Kureyş ordusu! Süvarileriyle ve gururuyla geldi. Sana meydan okudu ve peygamberlerini yalancılıkla itham etti. Allah’ım! Bana söz verdiğin yardımını istiyorum. Allah’ım! Şafak vakti onları helak et.”⁷⁴ diyerek Mekkeli müşriklere beddua etmiştir. Keza o, Kur’an öğreticisi olarak davet edilen yetmiş küsur sahabenin Bi’r-i Maüne’de şehit edilmesi üzerine, bir ay boyunca bu katliamı yapanlara (Ri’l, Zekvân, Useyye ve Lihyân kabilelerine) sabah namazlarının kunutunda bedduada bulunmuştur.⁷⁵ Öyle anlaşılıyor ki Hz. Peygamber yaşanan bu ihanet hadisesine çok üzülmüş, bu sebeple de uzun süre katliamı gerçekleştiren topluluklara lanet okumuştur.

Öte yandan Hz. Peygamber, Uhud’da yaralandığı halde müşriklere beddua etmezken, Hendek’te namazları geçince, “onların karınlarını ateş doldur” diyerek beddua etmiştir.⁷⁶ Yine Taif’e gittiğinde hakaretlerle oradan kovulmasına rağmen kendisine bunu yapanlara beddua etmemiş, tam aksine onların da hidayetini istemiştir.⁷⁷ Görünen o ki Hz. Peygamber, kendi nefsi ile ilgili sıkıntılarında daha çok müminler ile dinin inanç ve değerleri konusunda üzüntü duymuştur. Özellikle bu tür hususlarda yaşanan bazı hadiseler, Hz. Peygamber’in inkârcı zalimler için beddua etmesine sebep olmuştur.

Şunu belirtelim ki Hz. Peygamber’in müşriklere yönelik zikredilen beddualarından hiçbirini açık bir şekilde Kur’an-ı Kerim’de yer almamaktadır. Bununla birlikte Hz. Peygamber’in, Enbiya suresinin 112’nci ayetindeki, “Ey Rabbim! Hak ile hüküm ver. Bizim Rabbimiz, sizin nitelemelerinize karşı yardımı istenecek olan Rahmân’dır”⁷⁸ şeklindeki ifadeleri beddua olarak algılanmıştır. Söz konusu ayetle ilgili değerlendirmelerde bulunan Çağıl, bu ayette tevlid sanatı ile beddua etmenin adabının öğretildiğini ifade

74) İbn Hibbân, *es-Siretü’n-Nebeviyye ve Ahbaru’l-Hulefâ* (Hz. Peygamber ve Halifeler), Çev. Harun Bekiroğlu, Ankara Okulu, Ankara, 2017, s. 125.

75) İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzî*, Çev. Mehmet Nur Akdoğan, Ankara Okulu, Ankara, 2016, s. 86; Ebu Abdillâh Muhammed b. Ömer el-Vâkidî, *Kitabu’l-Meğâzî*, Thk. Marsden Jones, 3. bs., Alemü’l-Kütüb, Beyrut, 1984, C. I, s. 347; Buhârî, *Megâzî*, 28; Ahmet Önkâl, “Bi’rîmaüne”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, C. VI, s. 195-196.

76) Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, C. XXXI, s. 214. Kimi rivayetlerde Hz. Peygamber’in Uhud’da yaşanan bu hadiseden sonra bazı müşriklere beddua ettiği zikredilmektedir. Ancak bu bedduası da yapılanların kendi şahsına karşı oluşundan değil de Allah yoluna davet eden bir peygambere yapılmasından dolayıdır. Bkz. Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, C. VI, s. 43-44; Mâverdî, *en-Nüket ve’l-Uyûn*, C. I, s. 423; Yunus Emre Gördük, “Bazı Ayetler Işığında Hz. Peygamber (s.a.s)’in Öfkesi ve Sabrı”, *EKEV Akademi Dergisi*, 2015, Yıl: 19, S. 62, Bahar, s. 193.

77) Hz. Peygamber Allah’a sığınmakla birlikte kendisine bu kötülüğü yapan Taifliler için bedduada bulunmamıştır. Bkz. İbn Hişam, *es-Siretü’n-Nebeviyye (İslam Tarihi)*, C. II, s. 70; Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, İrfan, İstanbul, 1993, C. I, s. 116-117.

78) 21/Enbiyâ/112.

etmektedir.⁷⁹ Keza kimi müfessirlere göre bu ayet-i kerimede Hz. Peygamber, "...Ey rab-bimiz! Kavmimizle bizim aramızı hak ile (adaletle) aç. Sen bu ayrımı yapanların en hayırlısıdır."⁸⁰ diyen peygamber gibi, "Ya Rabbi! Benimle yalanlayanların arasını azap ile aç" demiştir.⁸¹ Söz konusu ayet-i kerime daha önce geçtiği gibi Hz. Şuayb'ın inkâr eden kavminin zalimleri için yaptığı bedduayı ifade etmektedir.

Ayetin bağlamına bakıldığında beddua ifadelerinin, Allah'ın Hz. Peygamber'i âlemlere rahmet olarak gönderdiğini bildirmesi ve insanları tevhide davet etmesini emretmesinden sonra geldiği görülmektedir. Bu bağlamda Hz. Peygamber müşriklere, tehdit edildikleri azabın yakın mı uzak mı olduğunu bilmediğini, kendilerine verilen mühletin de bir imtihan ve belli bir süreye kadar faydalanma olabileceğini ifade etmektedir.⁸² Muhataplarına tüm bu hatırlatma ve uyarıları yaptıktan sonradır ki Hz. Peygamber Allah'tan, yüz çevirenlerle kendi arasında artık bir hüküm vermesini istemektedir.

Surenin bağlamı dikkate alındığında rahmetle beddua arasında bir irtibat kurulabileceği söylenebilir. Çünkü beddua, insanlığın rahmetle buluşmasına engel olan inkârcı ve zalimlere yöneliktir. Hz. Peygamber zalimlerin helaki için beddua etmekle aslında rahmetin önünün açılmasını, insanların rahmetle buluşmasını istemektedir. Zira insanların Hak, hakikat ve hikmetle tanışması, cehennem azabından kurtulup cennet nimetlerine kavuşması onlar için en büyük rahmet olacaktır.

Hz. Peygamber'in bedduası olarak algılanan Enbiyâ suresi 112'nci ayetin lafız ve manaları üzerinde de çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Kaynaklarda Hafs dışındaki kuranın ayette geçen "kale" (dedi) fiilini "kul" (de ki) şeklinde okuduğu zikredilmektedir.⁸³ Cumhuriyetin esas alındığında Allah'ın, adaleti gereği peygamberine sadece isyanda kararlı ve imandan uzak olan kimseler için beddua etmesini emrettiği anlaşılmaktadır.⁸⁴ Allah (cc) Hz. Peygamber'den, belirli bir dönem müşriklere yaptıklarına sabretmesi ve onları belli bir süreye kadar hoş görmesini istemiştir.⁸⁵ Bu tür emir ve tavsiyeler üzerine Hz. Peygamber son ana kadar inkârcıları Allah'ın birliğini ve kendisinin O'nun elçisi olduğunu kabule davet etmiştir. Ancak ne zaman ki şirk koşanların inkâr ve isyanları artmış, müminlere tahammül edilemez işkencelerde bulunulmaya başlamışlar, işte o zaman Hz. Peygamber de onlara beddua etmeye yönelmiştir.

79) Tevlîd: Kelime olarak üretme, doğurtma anlamına gelir. Bedi sanat türlerinden birini bir diğeriyle eşleştirme sonucu, bu ikisi arasında başka bir bedi türünün doğması demektir. Bkz. Necdet Çağıl, "Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112'nin Çağrıştırdıkları", s. 124-125.

80) 7/A'râf/89.

81) Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. XVI, s. 443; Râzî, *Mefatihu'l-Gayb*, C. XXII, s. 333-334; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, C. IX, s. 426.

82) 21/Enbiyâ/107-111.

83) Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, C. XVI, s. 444; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, C. IV, s. 171.

84) Necdet Çağıl, "Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112'nin Çağrıştırdıkları", s. 127-128.

85) Sabırla ilgili ayetler için bkz. 10/Yunus/109; 11/Hud/115; 16/Nahl/127; 20/Tâhâ/130; 43/Zuhruf/88-89; 46/Ahkâf/35; 70/Meâric/5; 76/İnsân/24.

Öte yandan ayetteki “hak” kavramı, batılın zıddı olan hakkı değil, müminlerin yardım görmesi, inkârcıların ise yardımsız bırakılması anlamında Cenâb-ı Allah’ın Hz. Peygamber’e olan vaadini ifade etmektedir.⁸⁶ Yunus suresindeki şu ayet de bunu desteklemektedir: “Onlar sadece, kendilerinden önce gelip geçenlerin başlarına gelen (azap dolu) günlerin benzerini mi bekliyorlar? De ki: ‘Bekleyin bakalım, ben de sizinle birlikte bekleyenlerdenim.’ Sonra resullerimizi ve iman edenleri kurtarıyoruz. (Ey Muhammed!) Aynı şekilde üzerimize bir hak olarak, inananları da kurtaracağız.”⁸⁷ Anlaşılan o ki Hz. Peygamber zikredilen duasıyla Allah’ın hak olan vadini gerçekleştirmesini istemektedir.

Kur’ân-ı Kerim’in sunduğu bilgiler esas alındığında, Hz. Peygamber’in beddua tarzı ile önceki peygamberlerin beddua tarzları arasında ciddi bir farklılık olduğu göze çarpmaktadır. Görünen o ki öncekiler açık ve sert bir üslupla beddua ederken, Hz. Peygamber dolaylı ve yumuşak bir üslup kullanmıştır. Cumhuriyet kıraati esas alındığında Allah’ın ondan, mecbur kalmadıkça bedduaya yeltenmemesini, aksi bir durum olduğunda da bunu lanet sağanağına çevirmemesini istediği söylenebilir. Böyle bir durumda nezih bir üslupla Allah’ın hak ve adaletle hüküm vermesi istenebilir.⁸⁸ Öte yandan önceki satırlarda ifade edildiği gibi Hz. Peygamber, Bedir ve Hendek savaşları ile Bi’r-i Maüne hadisesinde müşriklere açık ifadelerle beddualarda bulunmuştur. Ancak Cenâb-ı Allah, Kur’ân-ı Kerim’de Hz. Nuh ile Hz. Musa’nın yaptıkları bu tür bedduaları açıkça zikrederken, Hz. Peygamber’in benzer üsluptaki beddualarına yer vermemiştir. Bu durumun, kıyamete kadar geçerli olacak onun şeriatı ve ümmeti için bir örneklik ifade ettiği söylenebilir.

Her peygamber gibi Hz. Muhammed de kendi ümmeti için örneklik rolündedir.⁸⁹ Bu durumda Hz. Peygamber’in ayette geçen ve beddua olarak anlaşılan ifadelerinin nasıl okunması ve bunun müminler için ne tür bir örneklik ifade ettiği akla gelmektedir. Bu hususu açıklayabilmek için öncelikle hem önceki peygamberleri hem de Hz. Peygamber’i beddua etmeye götüren sürecin iyi okunup anlaşılması gerekmektedir. Hz. Peygamber’in bedduasında dikkat çeken husus, bütün müşrik, münafık ve kâfirlerin toptan helaki için değil de sadece dini engelleyen, müminlere zulmeden ve onları yok etmeye çalışan zalim gruplar için beddua etmiş olmasıdır.

Öte yanda yaşanan zulüm ve işkencelere rağmen Mekke’de herhangi bir helakin gerçekleşmemesini ise, Medine’de inen şu ayet-i kerime çerçevesinde anlayabiliriz: “Oysa sen onların içinde iken Allah onlara azap edecek değildi. Bağışlanma dilerlerken de Allah onlara azap edecek değildir.”⁹⁰ Zira Hz. Peygamber henüz Mekke’de iken Allah’ın onları

86) Necdet Çağıl, “Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112’nin Çağrıştırdıkları”, s. 153.

87) 10/Yunus/102-103.

88) Necdet Çağıl, “Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112’nin Çağrıştırdıkları”, s. 137; Nesrişah Saylan, “Kur’an’da Beddua”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. XXVI, S. 1, s. 134.

89) Kur’an-ı Kerim bunu üsve-i hasene (en güzel örnek) olarak ifade etmektedir: “Andolsun, Allah’ın Resulünde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çokça zikreden kimseler için güzel bir örnek (üsve-i hasene) vardır.” (33/Ahzâb/21).

90) 8/Enfâl 8/33.

helak etmesi söz konusu olmayacaktır. Ayetin son kısmı ise helaki hak eden inkârcılar için bir kurtuluş, bir dönüş yolunun olduğunu göstermektedir. Anlaşılan o ki, bağışlanma dileyip inkâr, isyan ve zulümlerinden vaz geçen bir kavim, helak olmaktan kurtulabilmektedir ki, Kur'ân-ı Kerim bunun tarihte yaşanan bir örneğini de haber vermektedir.⁹¹ Medine'de ise, tüm inkârcılardan ziyade sadece inananlara karşı savaştan ve onları katledenler için beddua edilmiştir. Ancak Cenâb-ı Allah Hz. Peygamber'in açık ve keskin ifadelerle yaptığı beddualara Kur'ân-ı Kerim'de yer vermemiştir.

Netice itibariyle diyebiliriz ki peygamberleri bedduaya götüren süreçler incelendiğinde hemen hepsinde benzer yaşanmışlıklar olduğu göze çarpmaktadır. Helake gerekçe olarak zikredebileğimiz şu ayet aynı zamanda peygamberleri de beddua etmeye götüren başlıca sebepleri ifade etmektedir: “Onlardan önce Nûh’un kavmiyle bunların ardından gelen çeşitli topluluklar da ilâhî gerçeği yalanlamış, her bir topluluk kendi peygamberlerini yakalayıp etkisiz hale getirmeye kalkışmış, asılsız iddialarla gerçeği ortadan kaldırmak için mücadele vermişlerdi. Ben de sonunda onların yakalarına yapıştım. Nasılmış benim cezalandırmam, gördüler!”⁹² Bununla birlikte hemen hemen bütün peygamberler yalanlanma, iftira, alay, hakaret, inkâr, isyan, düşmanlık ve engellenmeye maruz kalmış hatta bir kısmı da katledilmiştir. Tüm bunlara rağmen onlar yine de son ana kadar sorumluluklarını yerine getirmeye çalışarak insanları hakka ve adalete davet etmişlerdir. Fakat ne zaman ki artık davet engellenmeye ve inanan insanlar yok edilmeye çalışılmıştır, işte o zaman peygamberler özellikle zalim inkârcılar için bedduada bulunmuşlardır. Onları beddua etmeye götüren asıl unsurlar, nefsanî tepkiler olmaktan ziyade Allah ve kul haklarına yönelik tecavüzlerdir.⁹³ Peygamberlerin zalimler için yaptığı beddualar sonunda ise, kimi inkârcı kavimler Allah (cc) tarafından helak edilmiştir.

Sonuç

Peygamberler insanlık için gönderilen rahmet elçileridir. İnsanlar Rabbini, kâinatı, hayatı, ölümü ve ötesini onların rehberliğinde idrak edebilmişlerdir. Onlara tabi olan insanlar, cehalet ve zulmün karanlıklarından kurtulup ilmin ve hakikatin aydınlığına kavuşmuşlardır. Öte yandan kimi insanlar da kendilerine gönderilen peygamberleri yalanlamış ve davetlerini reddetmiştir. Hatta haddi aşan bir kısım inkârcılar peygamberlere karşı alay, hakaret, işkence, sürgün ve öldürmek gibi yollara başvurarak onların vazifelerini yapmalarına engel olmaya çalışmışlardır.

91) Kur'an'da zikredildiğine göre Hz. Yunus'un kavmi helak gelmeden önce tövbe edip isyan ve inkârlarından vaz geçince Allah da onları helak etmemiştir. Söz konusu durum ayette şöyle ifade edilmektedir: “Yunus’un kavminden başka, keşke (azabı görmeden) iman edip, imanı kendisine fayda veren bir tek memleket halkı olsaydı! (Yunus’un kavmi) iman edince, dünya hayatında (sürüklenebilecekleri) rezillik azabını onlardan uzaklaştırmış ve onları belli bir zamana kadar yararlandırmıştık.” (10/Yunus/98).

92) 40/Mü'min/5.

93) Y. Emre Gördük, “Kur'ân Kıssalarında Peygamberlerin Öfkesi”, s. 139-141.

Peygamberler, inkârcıların şiddetli direniş ve düşmanlıklarına rağmen tebliğ faaliyetlerine aralıksız devam etmiştir. Ancak onlar da her insan gibi duygu, düşünce ve hisler taşıdıklarından kimi zaman yapılan zulüm, işkence ve isyanlara dayanamamışlar ve bunları yapan inkârcılar için beddua etmişlerdir. Bu bağlamda Kur'an-ı Kerim Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz. Davud ve Hz. İsa'nın inkârcı zalimler için açık beddua ve lanette bulduklarını, Hz. Şuayb ve Hz. Muhammed'in ise, kendilerine yapılanlar karşısında işin sonunu Allah'ın hak ve adaletine havale ettiklerini haber vermektedir.

Kur'an-ı Kerim'de yer verilen peygamber beddualarından dört tanesi ülü'l-azm peygambere aittir. Söz konusu elçiler muhataplarının inkâr, alay, hakaret, isyan, işkence ve öldürme girişimleriyle karşılaşmalarına rağmen yine de son ana kadar onları Allah'ın dinine, ahlaklı bir hayata, hak ve adaletle davete devam etmişlerdir. Ancak ne zaman ki inkârcılar davete engel olmaya, müminlere işkence yapmaya, onları yurtlarından çıkarmaya hatta öldürmeye başlamışlar, işte ancak o zaman peygamberler de zalimler için beddua etmişlerdir. Tüm bunlar göstermektedir ki onlar, kendi nefislerine karşı yapılanlardan daha çok Allah'ın dinine ve müminlere yapılanlardan dolayı öfkelenmişlerdir. Bu bağlamda onları beddua etmeye sevk eden temel husus da, inkârcı zalimlerin yeryüzünde fesat çıkarmaları, inanan insanlara zulüm ve haksızlıklar yapmaları ve Allah'ın dini ile insanlar arasına engeller koymalarıdır.

İncelendiğinde Kur'an-ı Kerim'de peygamberlerin kavimleri için yaptıkları duaların beddualara göre daha çok yer aldığı görülmektedir. Bu husus, en küçük bir isyan, hakaret veya işkence ile karşılaşıldığında hemen bedduaya sarılmak yerine, zalimlerin ıslahı için öncelikle dua etmek ve elden geldiğince gayret göstermek gerektiğini ifade etmektedir. Yine bu bağlamda nefis davranarak ve intikam duygusuyla hareket ederek beddua etmenin, peygamberlerin bu konudaki tavırları (sünnetleri) ile çeliştiği söylenebilir.

Peygamberlerin örneklikleri göz önüne alındığında öncelikle, nefis davranmaktan ziyade dinî, insanî ve ahlâkî değerleri gözetmenin ve son ana kadar insanları Hak ve hakikate davet etmenin gerekliliği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda beddua ve lanet okumalarının, her zaman ve zeminde değil de Allah'ın dinine davetin engellendiği, müminler için hayatın çekilmez hale geldiği durumlarda düşünülmesi gerekmektedir. Hatta denilebilir ki beddua, her bir inkârcıdan ziyade sadece zalim inkârcılar için söz konusu olmaktadır. Hz. Peygamber'in ifadeleri dikkate alındığında da her daim işin sonunu, hâkimler hâkimi olan, her şeyi bilen, adaletten ayrılmayıp kullarına zerre kadar zulmetmeyen Allah'a havale etmenin en doğru yol olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki beddua, müminlerin zalimlere karşı ellerinden hiçbir şey gelmediği, dinin ve inananların ciddi bir tehdit altında olduğu durumlarda başvuracakları alternatif bir yol olmaktadır. Sorumluluk duygusu taşıyan bir insanın, zalimlerin ıslahı için hiçbir şey yapmadan doğrudan onları Allah'a havale etmek istemeleri ise kabul edilebilir bir üslup değildir. Şayet beddua etmek gerekirse de Hz. Peygamber'in Kur'an'da zikredilen üslubu takip edilerek, zalimleri Allah'ın hak ve adaletine sevk etmek güzel bir yöntem olabilir. Bedduayla amaçlanan asıl gaye ise insanların, Allah'ın rahmetine kavuşmasına engel olan kişi ve toplulukların bertaraf edilmesi olmalıdır.

Kaynakça

- Arslantaş, Nuh, *Hz. Muhammed Döneminde Yahudiler*, İstanbul: Kuramer, 2016.
- Avcı, Casim, “Nadîr (Benî Nadîr)”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, C. XXXII, ss. 275-276.
- Beydâvî, Nâsiruddin Ebî Saîd Abdullah b. Ömer, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Thk. Muhammed Subhî Hasen Hallâk ve Muhammed Ahmed el-Atraş, Beyrut: Dâru'r-Raşîd, 2000.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Thk. Muhibbiddin el-Hatîb ve Muhammed Fuâd Abdulbâki, Kahire: el-Matbaatü's-Selefiyye, 1400h.
- Çağıl, Necdet, “Beddua Olgusu Bağlamında Enbiyâ 112'nin Çağrıştırdıkları”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Erzurum 2010, S. 34, ss. 123-138.
- Çağrıncı, Mustafa, “Beddua”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, C. V, ss. 297-298.
- Demirci, Muhsin, *Kur'an Tefsirinde Farklı Yorumlar*, İstanbul: İFAV, 2017.
- Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 3. bs., İstanbul: Eser, 1979.
- Gördük, Yunus Emre, “Kur'an Kıssalarında Peygamberlerin Öfkesi”, *Hikmet Yurdu*, 2015, C. 8, S. 15, Ocak-Haziran, ss. 121-143.
- “Bazı Ayetler Işığında Hz. Peygamber (s.a.s)'in Öfkesi ve Sabrı”, *EKEV Akademi Dergisi*, 2015, Yıl: 19, S. 62, Bahar, ss. 185-204.
- Harman, Ömer Faruk, “Musa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2006, C. XXXI, ss. 207-213.
- “Nuh”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2007, C. XXXIII, ss. 224-227.
- İbn Âşûr, Muhammed el-Fazıl b. Muhammed, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus: ed-Dâru't-Tûnisîyye, 1984.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtim Muhammed, *es-Siretü'n-Nebeviyye ve Ahbaru'l-Hulefâ (Hz. Peygamber ve Halifeler)*, Çev. Harun Bekiroğlu, Ankara: Ankara Okulu, 2017.
- İbn Hişam, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik, *es-Siretü'n-Nebeviyye (İslam Tarihi)*, Çev. Abdülvehhab Öztürk, İstanbul: Kahraman, 2016.
- İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Thk. Mustafa es-Seyyid Muhammed, Muhammed es-Seyyid Reşâd, Gizâ: Müessesetü Kurtuba, 2000.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem, *Lisanu'l-Arab*, Thk. Abdullah Ali el-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullah, Haşim Muhammed eş-Şâzelî, Kâhire: Dâru'l-Maârif, trs.
- İbn Şihâb ez-Zührî, *el-Meğâzî*, Çev. Mehmet Nur Akdoğan, Ankara: Ankara Okulu, 2016.
- İbnü'l-Arabî, Ebu Bekir Muhammed b. Abdullah, *Ahkâmu'l-Kur'an*, Thk. Muhammed Abdülkadir Atâ, 3. bs., Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

- Kara, Mustafa, “Kur’an Kıssalarında Konu Ve Kapsam Merkezli Bir Analiz”, *İslami İlimler Dergisi*, 2014, C. IX, S. 1, Bahar, ss. 69-102.
- Kitab-ı Mukaddes, İstanbul: Kitabı Mukaddes, 1997.
- Mâverdí, Ebu’l-Hasan Ali b. Muhammed, *en-Nüket ve’l-Uyûn*, 2. bs., Beyrut: Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, 1971.
- Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, İstanbul: İrfan, 1993.
- Mukâtil b. Süleyman, *Tefsiru Mukâtil b. Süleyman*, Thk. Abdullah Mahmud Şehhate, Beyrut: Müessesetü’t-Tarihu’l-Arabi, 2002.
- Müslim b. el-Haccac, *el-Camiu’s-Sahîh*, Thk. Muhammed Fuad Abdulkaki, Beyrut: Daru İhyai’t-Türasi’l-Arabi, trs.
- Önkal, Ahmet, “Bi’rimaûne”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, C. VI, ss. 195-196.
- Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî-Garibi’l-Kur’ân*, Thk. Muhammed Seyyid Kilânî, Beyrut: Dâru’l-Marife, trs.
- Râzî, Ebû Abdillâh Fahrüddîn Muhammed b. Ömer, *Mefâtihu’l-Gayb*, Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1981.
- Saylan, Nesrişah, “Kur’an’da Beddua”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ 2016, C. 26, S. 1, ss. 125-135.
- Şahan, Ramazan, “Hz. Nûh Kıssası Bağlamında Ailevî İlişkiler”, *S.D.Ü.İ.F. Dergisi*, 2014, C. 2, S. 33, ss. 215-248.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr, *Câmiu’l-Beyân an-Te’vili Âyi’l-Kur’ân*, Thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî, Dâru Hier, trs.
- Toprak, M. Faruk, “Klasik Arapça’da Kullanılan Belli Başlı Dua, Beddua Ve Temenniler”, *EKEV Akademi Dergisi*, Erzurum 2000, C. 2, S. 2, ss. 123-152.
- Ümit, Mehmet, “Şuayb”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. XXXIX, ss. 222-223.
- Vâkîdî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer, *Kitabu’l-Meğazi*, Thk. Marsden Jones, 3. bs., Beyrut: Alemü’l-Kütüb, 1984.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil, “Lânet”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Ankara 2003, C. XXVII, ss. 101-102.
- Yılmaz, Musa Kazım, “Kur’an-ı Kerim ve Tefsirlerde Hz. Nuh ve Tufan”, *Hz. Nuh’tan Günümüze Cizre Sempozyumu*, İstanbul 1999, ss. 21-29.
- Yiğit, İsmail, *Peygamberler Tarihi*, Kayıhan: İstanbul, 2004.
- Yüceer, İsa, “Hz. Nuh’un Tevhide Çağrı Yöntemi”, *Uluslararası Hz. Nuh Ve Cudi Dağı Sempozyumu*, Ed. Hamdi Gündoğar v.dğr., Şırnak 2013, ss. 359-382.
- Zemahşerî, Mahmud b. Ömer, *el-Keşşâf ‘an-Hakâiki Gavâmidî’r-Tenzîl Uyûni’l-Ekâvîl fî Vucûhi’t-Te’vîl*, Thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd ve Ali Muhammed Muavviz, Riyad: Mektebtü’l-Ubeykân, 1998.